

Бабой О.В. Маслова І.А.

ЗОШИТ
з української мови
3 клас

Розвивайка

І частина

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

з української мови

для учнів 3 класів загальноосвітніх шкіл

із російською мовою навчання

Рецензенти: Бурдужа О. Г., ведучий методист ДОЗ «Придністровський державний інститут розвитку освіти», вчитель української мови вищої квал. категорії МОЗ «ТСШ № 16»;

Стрецькул Н. Л., учитель української мови вищої квал. категорії МОЗ «ТСШ № 5».

Укладачі: Бабой Ольга Василівна, учитель української мови та літератури вищої квал. категорії;

Маслова Інга Андріївна, учитель української мови та літератури II квал. категорії.

Методичний посібник «Розвивайка» призначений для використання у 3-х класах загальноосвітніх навчальних закладів Придністровської Молдавської Республіки. Складається із двох частин, відповідає чинній програмі з навчального предмета «Українська (офіційна) мова 1-4 класи» (Бронич І. О., Дубик А.О., Ніконова І. В.).

Посібник «Розвивайка» – це робота з новими словами, завдання з розвитку зв'язного мовлення, цікаві ігрові та логічні завдання з розділів «Лексикологія», «Орфографія», «Фонетика».

Умовні позначення

– подумай

– прочитай

– дай відповідь на
запитання

– запиши

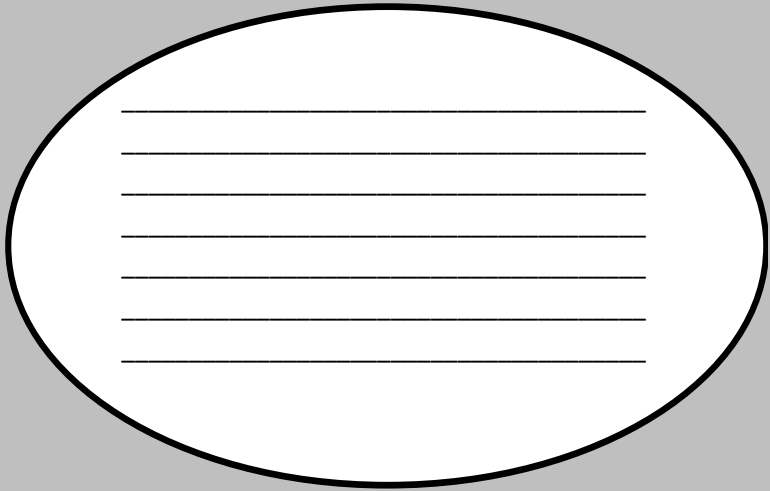

– робота в парі

– запам'ятай!

Тирасполь, 2017

A large white oval with a black border, centered on a gray background. Inside the oval, there are eight horizontal lines for writing, arranged in a vertical column.

Мова і **М**овленн**я**

Урок 1. УСНЕ Й ПИСЕМНЕ МОВЛЕННЯ

1. Мовленнєва розминка.

Годі, діточки, вам спать!..
Час давно вже вам вставать.
Гляньте: сонечко сміється,
В небі жайворонок в'ється.

Олена Пчілка

Пам'ятай!

Звертання (рос. обращение): дитино, учні, мамо, Оксанко, Петрику.

Чарівні слова (ввічливі): доброго ранку, добрий день, здрастуйте, добрий вечір, на добраніч, спасибі, вибач.

2. Постав місяці на свої місця. Прочитай отримане прислів'я, поясни його.

Січень
серце

Листопад
краї

Лютий
співає

вересень
у

грудень
і

Жовтень
рідному

Місяці осені: _____

Місяці зими: _____

Прислів'я _____

3. Пригадай букви, запиши з надрукованого.

І і И и _____
Ірина, лінія, синичка, лисичка _____

Ее Єє _____
екран, телевізор, Євгеній, Єва _____

Ї ї _____
їдальня, їхати _____
Г _____
Ганок, агрус _____

4. Заповни клітинки, щоб утворилися слова.

к	к	к	к

м	м	м	м

г	г	г	г

– Склади з деякими словами речення.

Словничок

мовлення – речь

речення – предложение

гучний – громкий, шумный

повага – уважение

зупинка – остановка

діалог – диалог

звертання – обращение

настрій – настроение

наступний – следующий

коштувати – стоить

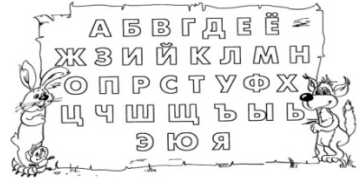

Урок 2. ЗВУКИ МОВЛЕННЯ ТА ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ НА ПИСЬМІ БУКВАМИ

1. Мовленнєва розминка. Прочитай правильно.

Веселе місто Алфавіт.
Йому сьогодні наш привіт.
До нього нам лягає путь,
У ньому літері живуть.

Пам'ятай!

Алфавіт – абетка, азбука.
В українському алфавіті є **33** букви: **10** – на позначення голосних звуків, а **23** – на позначення приголосних.

2. Каліграфічна хвилинка.

Євгенко Євродна Єлизавета

Світає, край неба палає.

3. У поданих рядках знайди порушення порядку розміщення слів за алфавітом. Запиши рядки, виправляючи помилки.

1. Арфа, ліра, бандура, гітара, сопілка, рояль, трембіта.

2. Київ, Львів, Ужгород, Тернопіль, Харків, Хмельницький, Ялта.

3. Горобець, ворона, жайворонок, зяблик, сорока, тетерук, сова.

Пам'ятай!

я [a]	ю [y]	є [e]	ї	щ
/ \	/ \	/ \	/ \	/ \
[j̥][a]	[j̥][y]	[j̥][e]	[j̥][i]	[ʃ][tʃ]

Букви **я, ю, є** позначають **2 звуки**, якщо стоять:

1. після букви, що позначає голосний звук: Марія – [марі́я]
2. після апострофа: пам'ять – [памі́ят']
3. на початку слова: єнотик – [йенотик]

Пригадай: 1. -нн – насіння – [нас'ін':а]

2. -ться – грається – [гра́йец':а]

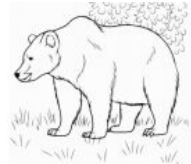
3. -ся – граєшся – [гра́йес':а]

4. Розподіли слова на групи: 1) звуки = букви, 2) звуки < букви, 3) звуки > букви.

Ява, малина, згряя, дощ, агрус, донька, дзвінок, криниця, брилик.

5. Підпиши малюнки. Підкресли слово, в якому 6 букв, 5 звуків.

6. Знайди «зайве» слово.

Гуска, гусенятко, гава.

Сорока, сова, совеня.

Лікарня, ліки, літак.

Буря, буряк, біб.

Абетка, алфавіт, айфон.

Абрикоса, агрус, ананас.

– **Склади словосполучення:**

Зразок: Гусенятко (яке?) маленьке, сіреньке.

Літак _____

Абетка _____

Словничок

наказ – приказ

поважний – почтенний

бавитися – забавляться

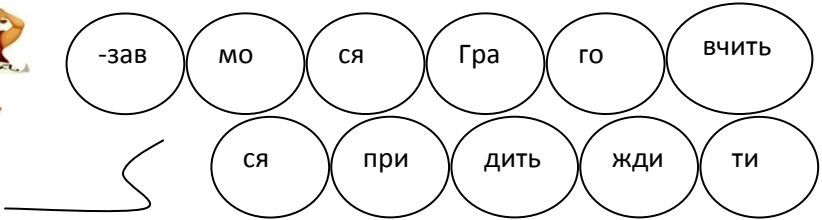
криниця – колодець

Урок 3. АЛФАВІТ. ВЕЛИКА БУКВА

1. Нанижи намистинки на нитку – і ти прочитаєш зашифроване прислів'я.

2. Продовж назви малюнків. З якої літери їх треба писати? Розкажи про один із малюнків.

Університет
імені

пам'ятник

пам'ятник

Музей

Словничок

розташований – расположенный
полікультурний – многоязычный

порожній – пустой
покоління – поколения

Пам'ятай!

Власні назви пишемо з великої літери.

3. Запиши імена, додаючи літеру.

Імена дівчат: __аннуся, __ва, __атерина, __офія, __арина,
__оломія, __леонора, __рина, __алерія.

Імена хлопців: __ндрій, __рсеній, __асиль, __митро,
__етрик, __услан, __авелій, __олодимир, __оман.

4. Поміркуй, про яку людину так говорять? Вибери правильну відповідь кожного фразеологізму й обведи її олівцем.

1) У нього грошей кури не дзьобають.

а) бідний;

б) багатий;

в) працьовитий.

2) Він зірок із неба не хапає.

а) розумний;

б) високий;

в) нерозумний.

3) Він обведе крізь пальці кожного.

а) сильний;

б) добродушний;

в) хитрий.

5. Виправ помилки у реченнях.

Лікар зробив хлопця здоровим. _____

Євгенія зробила молодих людей знайомими. _____

Бабуся зробила нас нагодованими. _____

Хто дужче любить?

Були якось Петько з Миколою в лісі. Суниць вони назбирали мало, зате двох їжаків зловили. Трапились вони на лісовій дорозі – ну як їх не взяти?

Понесли хлопці свою знахідку додому, кожний до себе.

Минуло кілька днів. Знову зустрілися хлопчики. Стали один одного розпитувати про їжачків і засперечалися, хто дужче любить свого їжака. Петько хвалиться, що годує свого колючого друга молоком, усякого ганчір'я намостив у кутку комори, щоб добре було спати йому, мало не голки йому чистить...

– А що ти зробив для свого їжака? – питає Миколу.

– Нічого, – похмуρο відповів хлопчик.

– От бачиш, – сказав Петько, – не любиш ти свого їжака.

– Ні, люблю, – заперечив Микола, – я його оце до лісу відніс, випустив на волю.

Тестові завдання.

1. Куди ходили Петько з Миколою?

- 1) В парк.
- 2) В сад.
- 3) В ліс.

2. Що сталося з ними в лісі?

- 1) Знайшли суниць.
- 2) Спіймали двох їжачків.
- 3) Замилувались деревами.

3. Чим хвалився Петько?

- 1) Новими іграшками.

2) Доглядом за їжачком.

3) Успіхами у школі.

4. Яке речення є головною думкою твору?

1) Воля – дорожча за зерно твоє.

2) Їжачка слід добре доглядати.

3) Жив їжачок у клітці у веселого хлопчика.

Словничок

трапились – случились
знахідка – находка

намостив ганчір'я – подложил
тряпки

Урок 4. ГОЛОСНІ ЗВУКИ, ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ БУКВАМИ. СКЛАД. НАГОЛОС

1. Прочитай уривок вірша «Осінь». Намалюй листочок дерева, якій зустрівся у вірші. Підкресли букви, які дають 2 звуки.

Вітровий влетів шалено,
Роздягає прудко ліс.
Листя дуба, липи, клена
Позривав, в степах поніс.

Г. Васютинська

дуб

липа

клен

2. Прочитай слова.

Яма, біль, я, ми, її, в'юн, урок, кіт, дзьоб, їжак, м'яч,
Євгенко, пісня.

– Запиши їх у такій послідовності:

Із 1 складу: _____

Із 2 складів: _____

Із 3 складів: _____

3. Зроби транскрипцію слів. Склади з ними словосполучення.

Зразок: М'ята [міята] – пахуча м'ята

Джміль _____

Їжа _____

Лящ _____

Малює _____

4. Прочитай загадку та відгадай її. Познач лініями склади у кожному слові. Визнач наголошений склад.

І червона, й соковита,
Та гірка вона все літо.

Припече мороз – вона
Стала добра і смачна.

Словничок

Пестити – ласкати;

шалено – безумно;

в'юн – в'юн;

леліяти – лелеять;

прудко – прятко.

Урок 5. ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ, ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ БУКВАМИ

1. Мовна розминка.

Б-е-е! – сказав _____ Няв-няв! – сказало _____
Га-га-га! – сказав _____ Ж-ж-ж! – сказав _____

2. Каліграфічна хвилинка.

Б бе бі би бо бу біб, бичок, бублик.

Пам'ятай!

Коли вимовляємо дзвінкі приголосні звуки, чуємо голос і шум, а коли глухі – чуємо тільки шум.

3. Вимовляй правильно.

Бас – пас

дати – дядько

Зіна – сіно

Болото – полоти

дим – дім

цап – вівця

Берег – перед

зуб – сум

цибуля – ціпок

Бити – пити

зорі – сон

галка – кава

4. Запиши слова, підкресли у них букви, що позначають дзвінкі приголосні звуки, однією рисою, а глухі – двома.

Дуб, дзьоб, книжка, мороз, редька, іграшка, зошит,
Дністер, сиджу. _____

---

5. Запиши слова парами так, щоб кінцеві приголосні звуки були парними за дзвінкістю та глухістю.

Зразок: сніг – сміх (г-х)

Дуб – _____ Гарбуз – _____

Пляж – _____ Суп – _____

Дрізд – _____ Марш – _____

Словничок

дзижчати – жужжать
гадка – мысль
грунт – почва
гуля – шишка

пнутися – пыжиться, лезть
гедзь – овод, слепень
ганок – крыльцо

----- МД. Говоріння. Діалог -----

1. Попрацюємо у групі. Запиши одним словом наступні словосполучення.

День тижня перед вихідним _____

Відома гра на льоду _____

Малюнок у журналі чи книзі _____

Жіноче ім'я _____

Чоловіче ім'я _____

2. Склади діалог на тему «Магазинчик». Назви малюнки, підкресли слова, які починаються на букву, що позначає приголосний звук. Розкажи сусідові, що ти купив би.

Словничок

коштують – стоят
соковиті – сочные
кислі – кислые

рум'яне – румяное
корисні – полезные
смачні – вкусные

Урок 6. ТВЕРДІ ТА М'ЯКІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ. ВЖИВАННЯ М'ЯКОГО ЗНАКА ПІСЛЯ БУКВИ Ц

1. Мовна розминка.

Ці-ці-ці – галасливі горобці.

Ци-ци-ци – цибулинко, вирости!

Цю-цю-цю – хлопцю, нам допоможи!

Пам'ятай!

тверді та м'які
приголосні

[ɔ] – [ɔ'], [m] – [m'],
[z] – [z'], [c] – [c'],
[ɔz] – [ɔz'], [ц] – [ц'],
[л] – [л'], [н] – [н']

Ці приголосні м'якими можуть стати в будь-якій позиції – як на кінці слова, так і перед наступним приголосним:

Даль, тінь, дядько, близько, мідь, путь, військо, хвацько.

2. Запиши за зразком. Поясни.

Вимовляй	Пиши	Перевірй
<u>[н'іч':у]</u>	нічю	ніч
<u>[к'уветом]</u>	кюветом	кювет
<u>[в'ітри]</u>	вітри	вітер
<u>[облич':ам]</u>	обличчям	обличчя
<u>[т'ін'і]</u>		
<u>[с'імійу]</u>		
<u>[шчас'т'а]</u>		
<u>[йіжжак'ів]</u>		
<u>[майаки]</u>		
<u>[здоровйам]</u>		

Пам'ятай!

М'який знак пишеться в кінці слів після **Ц**.

Наприклад: *корінец, папірец, хлопец.*

3. Підпиши малюнки. Склади зі словами словосполучення.

4. Добери слово (антонім), щоб закінчувалось на *-ець*.

Початок – _____

Покупець – _____

Погана людина – _____

5. Прочитай правильно.

Маленька хмаринка

У маленькій жив собі . Улітку дощик полюбляв ходити в гості в . на ставали яскравого кольору, а умивали свої та . підставляли під дощик свої й хотіли дотягнутися до найвищої . А ще дощик любили . Улітку діти одягали , розкривали і гуляли під дощем.

6. Розгадай ребус.

‘

р = д

Словничок

розгубитися – опешить
грузько – вязко
жнива – жатва
косовиця – покос
хитрун – хитрець
паляниця – хлеб, палениця

млинці – блины
химерний – причудливий
коник – кузнечик, конек
неабиякий – незаурядний
полуниця – клубника
суниця – земляника

Урок 7. ПОЗНАЧЕННЯ М'ЯКОСТІ ПРИГОЛОСНИХ ПЕРЕД О

1. Каліграфічна хвилинка.

ьо, Льоня, сьомий, деньок, дзьобик, пеньок, деньок, сльози

---

2. Доповни речення словами.

У полі зацвів синій _____.

В Оленки потекли по щоках _____.

Сьогодні видався теплий _____.

Неділя – останній _____.

3. Вправа «Чарівні кола». Хто першим прочитає всі слова? Визнач кількість звуків і букв у кожному з них.

Т Р С Х
 С Т **БО** П А
 Г О Д Н І

Т Ч И К
 С И Н **БО** Л
 Г О Д О В И Й

Б А Д
 Д У **БО** Л
 Р И Й Г О Т Ь
 Д Н Я

4. Зроби буквенний запис словосполучень.

[син_ого/ паперу] _____

[довгий/ дз'обик] _____

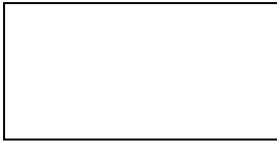
[кол'оровий/ папірець] _____

5. Відгадай загадку. Відповідь намалюй.

1. Хто співає, свище, плаче, а ніхто його не бачить?

2. Летіла птиця по синьому небу, розпустила крила і сонце закрила. _____

6. Запиши речення у такій послідовності, щоб вийшов текст.

Постав слова у потрібній формі.

На риболовлі

Стьопка, піймати, велика, шука.

Наступати, літо.

Надворі, світити, сонечко.

Стьопка, і, тато, піти, на, риболовля.

7. Склади і запиши оповідання. Встав замість крапок потрібні слова з довідки.

У нас є... . Там ми ... капусту, огірки, помідори, ... , ...

На дачі посаджені ... та ... . На них ростуть ... . Цього року

буде гарний урожай ... та ... .

Довідка: дача, посадили, фруктів, овочів, дерева, кущі, плоди, баклажани, перець.

Словничок

сьогоднішній – сьогоднішній   насіння – семена
олія – подсолнечное масло   немає – нет   світло – свет

----- *Самостійна робота* -----

1. Запиши у алфавітному порядку.

Василько, Ліна, Данило, Ірина, Ганна, Марія, Дем'ян.

Харків, Київ, Донецьк, Львів, Одеса, Миколаїв.

---

2. Впиши потрібні буквосполучення (йо, ьо).

С...мий, га...вий, чотир...х, га...к, ранн...го, л...довий,
пен...к, зна...мий, бо...вий, кол...ровий, пол...вий, ...му,
дз...б, ...рж, ...д, літн...го, ма...р.

3. Зроби звуковий запис слів.

ягода _____

лінія _____

їжак _____

4. а) Запиши 5 слів з такими буквосполученнями:

ць

дж

б) склади речення з одним словом кожної колонки.

УРОК 8. ПОДОВЖЕННЯ М'ЯКИХ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ І ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ НА ПИСЬМІ

1. Мовна розминка.

Загадки про Закарпаття

Я згадую мандрівку у Закарпаття,
Зелений, дивний, неповторний край.
Він розпалив в душі моїй багаття,
У серце вплинув радісний розмай.

Г. Васютинська

– Прочитай уривок вірша придністровської поетеси. Про що згадує вона? Чи є тут слова на подовження м'яких приголосних звуків?

2. Каліграфічна хвилинка.

Суддя, гілля, волосся, колосся, читання, знаряддя,
малювання. _____
_____

Пам'ятай!

М'який приголосний звук у кінці основи подовжується,
тому виникає **подвоєння** букв.

Наприклад: Знання, взуття, коріння, вугілля, змагання

3. Запиши слова. Склади з ними речення.

Зразок: Обличчя. У дитини гладеньке обличчя.

4. Запиши з пам'яті слова, у яких є такі подовжені м'які приголосні звуки.

[л':] _____

[с':] _____

[д':] _____

[т':] _____

5. Від поданих слів утвори нові за питаннями: що? який?

Що робити?	Що?	Який?
жити	життя	живий
читати		
писати		
пекти		
працювати		

Словничок

гілля – ветки

змагання – соревнование

волосся – волосы

обличчя – лице

вугілля – уголь

взуття – обувь

УРОК 9. ПОМ'ЯКШЕННЯ ТВЕРДИХ ПРИГОЛОСНИХ ПЕРЕД І

1. Каліграфічна хвилинка.

Г г га Ге ог аг _____

Гайок, гомін, гомонить _____

Затих гайок. І верби кучеряві _____

Пташиним співом вже не гомонять. _____

– Поясни значення слова «гомонять».

– Добери схожі за значенням слова.

Пам'ятай!

Пом'якшені приголосні звуки: [б'], [п'], [в'], [м'], [ф'],
 [ж'], [ч'], [ш'], [дж'], [г'], [к'], [х'], [г'].
 В транскрипції вони позначаються апострофом ['].

2. Переклади українською мовою та підкресли приголосні, які пом'якшуються перед голосним [і].

Город, ветер, шесть, четко, горка, ход, ночь, вечер

---

3. Назви тварин, зображених на малюнках, знайди слова з пом'якшеними звуками.

– З будь-якими двома словами склади речення.

---

4. Доповни словами, що відповідають твоїм діям у школі.

У школі я і

Словничок

мить – мгновление

вільха – ольха

спілка – союз

майдан – площадь

-----МД. Читання мовчки. -----

Як мати стала зозулею

Були собі чоловік та жінка і мали четверо дітей. Жили вони з риболовлі. Якось чоловік застудився і помер. Жінка сама ловила рибу і годувала дітей. Та незабаром і жінка злягла хвора. Погано їй, пересохло в горлі, мовить тихо до дітей:

– Діточки, подайте мені води, так пити хочеться!

– Нема в хаті води, – одказують діти.

– Візьміть глечик, – каже мати, – підіть до річки та й наберіть води.

Обізвався старший хлопець:

– Я не маю чобіг, нехай іде сестра.

Мати до дочки:

– Піди, доню, принеси мені води.

– Я не маю хустки запнутися. Нехай іде менший.

Просить мати меншого сина :

– Піди, Іванку, принеси мені водички.

– Я не маю в що вдягнутися, – одказує той.

Так ніхто і не приніс хворій матері води.

Пішли діти надвір гратися, а мати в хаті ледве-ледве підводиться з ліжка, обростає пір'ям. А найменший хлопчик саме вбіг у хату, бачить – мати вже зозулею стає, почав гукати до брата та сестрички :

– Наша мати стає зозулею, хоче одлетіти од нас. Скоренько біжімо по воду для неї.

Схопили діти хто що: глечик, кружечку, відро. Усі побігли до річки, набрали води і кричать навперебій:

– Мамочко, мамочко, пий воду.

А мати вся обросла пір'ям, стала зозулькою, одлітає од хати:

– Ку-ку, ку-ку... Пі-зно, діти, пі-зно... Ку-ку, ку-ку...

І стала одлітати. А діти за нею бігли і бігли, збиваючи по грудках ноги до крові. І до цих пір у лісах, на полянах стелиться

мох із червоними краплинками: кажуть, то краплини крові, що стікали тоді з ніг дитячих.

А мати назавжди відцуралася рідних дітей і літає зозулею.

(З народної творчості)

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А) Легенда   Б) Загадка   В) Оповідання

2. Яке з наведених прислів'їв виражає головну думку твору?

А) Шануй батька й неньку – буде тобі скрізь гладенько.

Б) Матір не купити, не заслужити.

В) Добрі діти доброго слова послухають, а лихі – й дрючка не бояться.

3. Чому мати вирішила покинути дітей?

А) Мати їх розлюбила.

Б) Мати не хотіла їх доглядати.

В) Мати зрозуміла, що діти її не люблять.

4. Коли діти пішли по воду для матері?

А) Коли нагулялися.

Б) Коли захотіли їсти.

В) Коли побачили, що мати стала зозулею.

5. Встанови послідовність подій у творі.

[ ] Мати вся обросла пір'ям, стала зозулею, одлітає од хати...

[ ] Пішли діти надвір гратися.

[ ] Якось чоловік застудився і помер.

[ ] – Я не маю хустки запнутися. Нехай іде менший.

6. Встанови відповідність між дійовим персонажем та його словами.

А) старший хлопець

Б) менший син

В) дочка

1. Я не маю в що вдягнутися.

2. Я не маю хустки запнутися.

3. Я не маю чобіт

Словничок

застудитись – простудиться

незабаром – вскорі

зозулька – кукушечка

відцуралася – отреклась

УРОК 10. ВЖИВАННЯ БУКВ И, І ПІСЛЯ Г, К, Х ТА Ж, Ч, Ш

1. З'єднай і прочитай прислів'я.

Коня керують уздами,
Кого не б'є слово,

тому й палиця не допоможе.
там непорядки водяться.

Де слова з ділом розходяться,

а чоловіка – словами.

– Що об'єднує ці прислів'я? Яка спільна тема?

2. Каліграфічна хвилинка.

Ии Іі _____

Кі сі ті ні хі ві _____

Миші, коні, ноги, радощі, _____

– Підбери і запиши слова у множині, які відповідають на питання *які?* _____

Пам'ятай!

Після

Г....

к....

х....

И

ж....

ч....

ш....

і

слова які відповідають на питання які? пишемо з і (в кінці слів)

3. Відгадай загадки і запиши слова у множині.

1. Любі всім: тобі й мені.

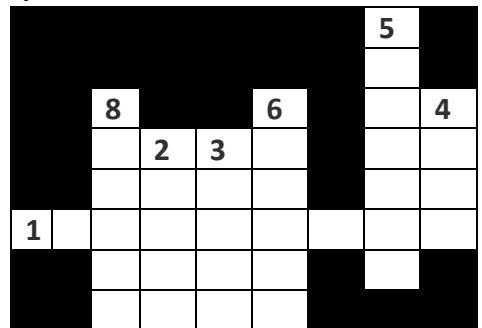
Вдень гуляють на вікні

І купаються у річці

Діти сонця – ...

2. Всюди проживають,
По шість ніжок мають,
Можуть мати й крила.
Але це – не пташки.

Дітки, відгадали?
Звісно, це – ...

3. З небокраю, з-за діброви,
Вийшли воли чорноброві:
Принесли водиці дзбан,
Попили і ліс, і лан.

4. Круглі озерця ніколи
не замерзають.

5. Два кільця, два кінця,
а посередині цвяшок.

7. Не мотори, а шумлять
Не пілоти, а летять,
І не змії, а все ж жалять.

6. І солодкі, і кисленькі,
І довгасті, і кругленькі
До вподоби ви мені,
Соковиті та смачні.
Знають добре малюки:
Мова йде про...

8. Торох, торох,
Розсипався горох.
Почало світати –
Нема що збирати.

4. Зі слів кожного рядка склади і запиши речення.

подвір'я, раннього, зимового, заглянь, ранку, на.
по, стрибають, снігу, горобчики.

холоду, вони, від, розпушилися.
стрибають, підбирають, і, крихти.
оббирають, калину, деякі.

– Знайди слова з орфограмою *і, и*.

Словничок

мерехтіти – мерцать
вільха – ольха
дрібний – мелкий
дзбан – кувшин

діброва – дубрава
торох – бац
зздрісний, завидющий –
завистливый

УРОК 11. ВІДСУТНІСТЬ М'ЯКОГО ЗНАКУ ПІСЛЯ БУКВ, ЩО ПОЗНАЧАЮТЬ ТВЕРДІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

1. Мовна розминка.

Я – не шість!
 Я – м'який знак!
 Це повинен знати всяк.
 Я – не літера нова.
 Я пом'якшую слова.
 От наприклад: хміль і тіль,
 півень, заєць, сіль і кінь.
 Далі сам подумай ти,
 де ще знак м'який знайти.

2. Каліграфічна хвилинка.

Ь ь _____
 Сіль, ніч, мідь, ніж, гриб _____
 _____

3. Прочитай і порівняй.

Син – синь   стан – стань

Рис – рись   зліз – злізь

Лан – лань

– Склади з одним із слів кожної пари словосполучення.

_____

_____

_____

Пам'ятай!

М'який знак **не пишемо** після
б, п, в, м, ф, ж, ч, ш та р (у кінці слів).
 Наприклад: кров, ніч, туш, аптекар, голуб.

4. Встав, де потрібно, м'який знак.

Стілець_, ніч_, **вчит_ся**, заєць_, нен_ка, біл_, кін_, папірець_, степ_, сім_, сіл_, кров_, аптекар_, тін_, туш_, л_он, сік_, **с_огодні**, відріж_, кобзар_, учител_, осін_, липен_, воротар_, нежит_, ковал_, **плащ_**.

– Зроби транскрипцію виділених слів.

Словничок

Дріб – дробь

хижий – хищный

токарь – токарь

швець – сапожник

верф – верфь

коваль – кузнец

слюсар – слесарь

ненька – мамочка

5. Знайди в таблиці 7 назв професій, які пишуться з «Ь». Обведи і випиши їх.

б	у	д	і	в	е	л	ь	н	и	к
е	ч	г	с	ш	ь	м	р	е	б	о
в	и	х	о	в	а	т	е	л	ь	в
я	т	м	о	д	е	л	ь	є	р	а
и	е	б	к	ц	й	у	і	п	з	л
г	л	ь	о	т	ч	и	к	т	ж	ь
м	ь	о	х	о	р	о	н	е	ц	ь

6. Розгадай ребуси. Склади з кожною відгадкою речення.

УРОК 12. АПОСТРОФ

1. Прочитай чистомовку. Вивчи напам'ять.

П'явка, в'юн, пір'іна, в'ється –
 Знак **апострофом** зоветься.
 П'ять цукерок з'їв хом'як –
 Дуже симпатичний знак.

2. Склади і запиши слова з апострофом.

матір

їна

б

як

п

єр

миш

ян

бар

явка

бур

ю

ють

пір

є

Пам'ятай!

Апостроф пишемо після (губних)

б, п, в, м, ф та **р** перед **я, ю, є, ї**.

Наприклад: п'ять, б'є, в'ють, солов'ї.

3. Прочитай речення. Виділені слова заміни словами з довідки.

- Діти впорядковують **двір**.
- Над пасікою **кружляють** бджілки.
- Важкі **червонобок**і яблука звисають із гілок.
- За вікном горобці **мостять** гніздечка.

Довідка: в'ються, подвір'я, в'ють, рум'яні.

4. Знайди слова з апострофом за малюнками.

5

– Зроби звуковий запис цих слів.

Словничок

подвір'я – двор

узгір'я – холм

в'яз – вяз

м'язи – мышцы

в'юн – вьюн

скляний – стеклянный

кудлатий – лохматый

помітити – заметить

5. Переклади українською мовою.

Красивое имя – _____

Зеленая мята – _____

Ровные ряды – _____

Хорошая память – _____

Пятый день – _____

6. Розшифруй виділені слова. Прочитай оновлений текст.

Три могутніх **биду** немовби простягли до мене своє вузлувате **ллягі**. Позад них вигойдують **хімиверв'я** інші **вареде**. І весь ліс постав переді мною, сповнений **чіливе** і **нитай**.

Було незвичайно, що на **ліузссі** зустрічаються не куцисті крушини та **нищилі**, не зачаєні терни та полохливі **киоси**, а велетні – силачі. Наче билинна **тиргабоська** застава.

Зупиняюся. Дивлюсь і не можу надивитися на **лівусо сукра**.
– Слово з апострофом поділи для переносу.

----- МД Усний переказ -----

1. Мовна розминка. Розплутай вірш.

По цептуре на забарі
телДя бравви куляори,
тягНанув босі на сін,
летівПо дитрутись в ліс.

М. Стельмах

2. Читання тексту.

Хліб на столі...

Ще з пелюшок дитину привчали любити й шанувати хліб. Згадаймо, як у давніші часи немовля разом з материнським молоком уживало хліб: замість сучасних сосок давали обгорнуту в полотняну тканину м'якушку-смоктунця.

Будь-яке свято чи обряд не обходилися без паляниці. Народжувалася дитина – йшли з хлібом; виряджали сина в далеку дорогу – і мати ув'язувала в рушник житній окраєць; справляли весілля чи будували хату – неодмінно приходили з книшем; йдучи на поминки, кожен ніс із собою паляничку; дорогих гостей також зустрічали хлібом-сіллям...

Нині нерідко можна почути: той, хто не голодував, ціни хлібу не знає. Може, в цьому справді є частка істини. Проте, здається мені, основним критерієм ставлення до хліба є рівень нашої культури. Скажімо, а чи в багатьох родинах стало за святе правило не залишати недоїдків? Більшість, з ким вів мову на цю тему, сприймали зауваги як своєрідну образу: що, мовляв, хліба не вистачає, аби ми скнарами жили? Он у чому, виявляється, скнарність – у бережливому ставленні до найсвятішого.

І подвійна біда в тому, що цієї хибної думки дотримуються люди середнього й старшого віку, в котрих свої сім'ї, діти. Чи зуміє немовля освоїти глибоку мораль, перейнятися нею, якщо немає з кого «брати приклад»? Далєбі, що ні. (За В. Скуратівським)

Опорні слова та словосполучення: м'якушку-смоктунця, ув'язувала, приходили з книшем, критерій, недоїдки, скнарість.

3. Дай відповідь на питання до тексту.

- Що уживало дитя разом з материнським молоком?
- Назви обряди, пов'язані з хлібом.
- Що, на думку автора, є основним критерієм ставлення до хліба? Чому?
- Як ви гадаєте, чому автор застерігає людей від хибної думки, що «бережливе ставлення до хліба – це скнарість»?
- Чому хлібом треба дорожити?

4. Склади план тексту.

– Перекажи текст за планом.

Словничок

книш – житній, рідше пшеничний хліб із борошна тонкого помолу;
полотняна тканина – конопляна, лляна або бавовняна;
нині – сьогодні.

УРОК 13. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО. ПІДГОТОВКА ДО КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Встав у словах закінчення *і* або *и*.

Кущ.., груш.., тих.., подруг.., білк.., садк.., солодк.., запашн.., ног.., мух.., стежк.., клен.., книжк.., зимов.., степ.., вечірн.., колодк.., нож.., вільх.., сиройжк.. .

2. Встав м'який знак там, де потрібно.

Сім.., токар.., засц.., кров.., кінець.., піч.., секретар.., швец.., сіл.., лебід.., ніч.., папірец.., учител.., портфел.., шофер.., ведмід.., олен.., буквар.. .

3. Прочитай. Випиши слова з апострофом.

Рве Мар'янка у торбинку
подорожник, материнку.
Петрик, Оля і Дем'янку
накопали валер'янки.

Склади звукову модель одного з цих слів.

---

4. Спиши речення і встав пропущені орфограми.

Іванко – завзятий рибалка. С..годні накопав хлопец.. черв..яків,
узяв вудочку і пішов на річку. Прикріпив на гачок черв..яка і
закинув у воду.

УРОК 14. КОНТРОЛЬНА РОБОТА

1. Встав пропущені орфограми та напиши правильно слова.

Пташина сім..я

Птахи не [сид'ат'] _____ на гілках без р..боти.

За віконцем малі горобчики в..юють собі гніздеч..ко. По пір..інці і соломинці [нос'ат'] _____ вони під [покр'івл'у] _____ . Ось гніздечко і готове. Через деякий час вилупилось п..ятеро гороб..яток. Дз...бики в них жовт(і, и) і м..якенькі. А замість пір..ячка тільки ріден..кий пушок. Цілими днями носять.. батьк(и, і) сво(йі, ї)м малятам (йі, ї)жу.

2. Зроби звуковий запис слів.

Ягода _____ пам'ять _____
Лінія _____ щавель _____
Їжак _____ єнот _____

3. Встав пропущені букви (де потрібно).

Ст...опа, колос..я, с..омий, ...гурт, змаган..я, п..ять, кол..ори,
ра..он, сім..я, любов.., боец.., степ.. .

4. Переклади українською мовою.

Красный карандаш, мягкий диван, деревянный стол, тёмная ночь,
речка Обь, большой портфель.

УРОК 15. ТЕКСТ. ТЕМА ТА ГОЛОВНА ДУМКА ТЕКСТУ. ТИПИ ТЕКСТІВ

1. Каліграфічна хвилинка.

Гг Гг Гг ГвГр Гл ог гр. іг гв гу _____

Ніс Гриць пиріг через поріг.

Став на горіх – упав на поріг.

– Спробуй повторити скормовку по пам'яті.

2. Склади за допомогою підказок уявний чудо-місток, що допоможе пройти до країни Тексту.

– Назви найменшу одиницю мовлення.

– Як називається частина слова?

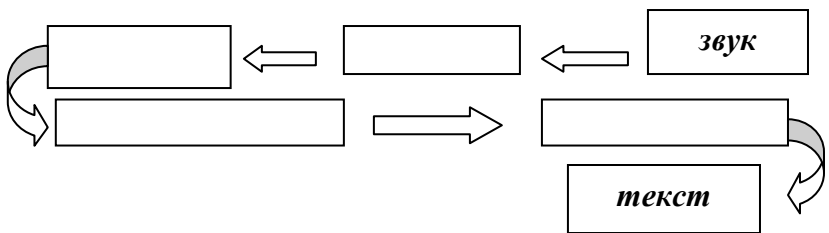
– Що називаємо основною одиницею мови?

– Поєднання двох чи більше слів називаємо ...

– Назви синтаксичну одиницю, яка виражає закінчену думку.

– Як називається група речень, об'єднаних за змістом і граматично?

Схема чудо-містка

Пам'ятай!

Текст – це декілька речень, зв'язаних між собою за змістом, темою, основною думкою та граматично.

3. Прочитай. Чи становлять ці речення текст? Поясни свою відповідь.

(..) Біля дороги вона побачила ромашку. (..) Дівчинка задивилась на краплинку й не зірвала квітку. (..) Вранці другокласниця Оля йшла до школи. (..) Та раптом помітила на пелюстках краплинку роси. (..) Оля вже простягнула руку, щоб зірвати квітку.

– Розташуй речення так, щоб утворився текст.

Пам'ятай!

Тема тексту – це його зміст, те, про що в ньому йдеться.
Головна думка тексту – те, заради чого створено текст (задум його автора), те, до чого він закликає, що схвалює, що заперечує, від чого застерігає, тобто висновок, який впливає зі сказаного або написаного.

4. Прочитай текст. Переклади. Назви тему та головну думку тексту.

Как же хорошо зимой! Очень красиво, всё блестит в серебре, веточки деревьев – словно хрустальные, все в инее! А красавицы берёзки... Просто загляденье! Все речки покрыты скользким, прочным льдом... Солнышко выглянет – снежок весь искрится, переливается всеми цветами радуги! Снежинки... как же приятно ими любоваться! Просто чудо! Вечером бывает выглянешь в окно, так и отходить не хочется. Зима – самое красивое время года!

Словничок

блищить – блестит
в сріблі – в серебре
кришталеві – хрустальные

диво – чудо, загляденье
міцним – прочным

**5. Розмісти частини тексту в правильному порядку і запиши.
Це опис чи розповідь? Доведи!**

Райдуга в бурульці

1. Андрій стоїть, затамувавши подих від здивування. Красива бурулька, мов райдуга.
2. На даху біля бурульки сидять горобці та цвірінькають. Вони теж милуються бурулькою-райдугою.
3. Вдень почав танути сніг, капали краплі з дахів. А вночі знову підморозило.
4. Вийшов Андрійко з хати і побачив велику крижану бурульку. Вона звисала з даху.
5. Зійшло сонце, і бурулька заблищала різнобарвними вогниками.

Текст «Райдуга в бурульці»				
Це текст _____				
Відповідає на запитання _____				

Словничок

Зміст – содержание
заголовок – заголовок
зачин – начало
кінцівка – концовка
розповідь – рассказ
опис – описание
роздум – размышление
крижана – ледяная

головна думка – основная мысль
зв'язне висловлювання – связное высказывание
оточений – окружённый
бавитися – играть
раптом – вдруг
пелюстки – лепестки
бурулька – сосулька
світ – мир

УРОК 16. ЗВ'ЯЗОК МІЖ РЕЧЕННЯМИ ТЕКСТУ. АБЗАЦ. ПЛАН ТЕКСТУ

1. Склади і запиши загадку.

на заводі варився,

На полі

на столі

народився

розчинився.

---

2. Утвори за поданими зачином та кінцівкою текст. Основну частину запиши в зошит.

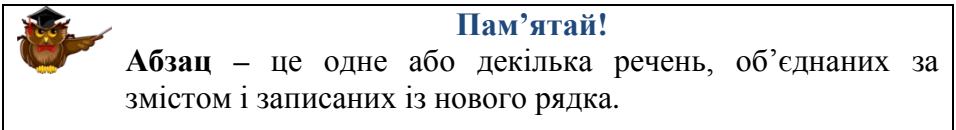

Мар'янка прийшла зі школи. Матуся ще не повернулася з роботи. Донечка ...

?

Мама похвалила свою помічницю.

3. Гра «Попрацюймо разом». Поділи текст на абзаци і добери пункти плану.

Снігур – супутник зими і білого снігу, тому найчастіше його можна побачити взимку. У цю пору року ця пташка

дуже доречно: вона прикрашає одноманітний білий пейзаж, звеселяє своїм добродушним свистом. Снігур дуже гарний. У нього синювато-сіра спинка з білосніжним надхвістям і яскраво-червона грудка. Шия та голівка чорні з сірим металевим відблиском. Навесні червоногруді гості відлітають у свої рідні ліси.

Підказка-пам'ятка:

1. На скільки абзаців можна поділити текст?
2. Зі скількох речень може складатися мікротема?
3. Як можна назвати кожен абзац?
4. Зі скількох пунктів може складатися план?
5. Визнач пункти плану.

4. Склади і запиши зв'язний текст із деформованих речень. Підкресли у кожному реченні слова, що пов'язують їх одне з одним.

Їжак

У, гуляли, якось, лісі, діти.

Їжачка, біля, вони, старенької, верби, побачили.

До, Петрик, клубочка, маленької, вкотив, торбинки.

Додому, тваринку, діти, принесли.

Молоко, в, налили, миску, йому.

У, вони, підріс, відпустили, коли, ліс, а, його, він.

Тварина, корисна, це, їжак.

– Склади питання до тексту і визнач його тип.

Словничок

спутник – спутник

доречно – кстати

одноманітний – однообразний

торбинка – сумка

задиркуватий – задиристий

обкладинка – обложка

пустун – проказник

витівник – затейник

розбишака – разбойник

хугчій – поскорей

наввипередки –

наперегонки

----- Самостійна робота -----

1. Продовж речення: «Текст – це ...»

- а) група слів, словосполучень, речень;
- б) висловлювання, яке складається з кількох речень;
- в) група речень, об'єднаних темою та головною думкою.

2. Тема тексту – це ...

- а) те, чому текст навчає, схвалює чи засуджує;
- б) «відоме» і «нове»;
- в) його зміст, те, про що в ньому розповідається.

3. Основна думка тексту – це ...

- а) те, чому текст навчає, схвалює чи засуджує;
- б) висновок, який робить автор;
- в) головна мікротема.

4. Прочитай текст і скажи, до якого типу мовлення він належить:

З раннього дитинства і до глибокої старості людина невіддільно пов'язана з мовою. Це єдине знаряддя, що вивищує людину над світом, робить її нездоланною в пошуках істини. І завжди і крізь наш учитель – мова.

(За Л.Компанієць)

- а) розповідь;
- б) опис;
- в) роздум.

5. Вкажи, в якій групі правильно вказана послідовність речень у тексті.

А. Різнобарвними вогнями горять осики, дикі груші. Червоніють китиці ягід на горобинах.

Б. Земля вже не просихає скоро, йдуть дрібні осінні дощі, які зовсім не схожі на літні грози.

В. Лісовим мешканцям настав час заготовляти на зиму харчі.

Г. Прийшла осінь. Листя на деревах починає жовтіти.

- а) АГБВ;
- б) ВГГА;

в) ГАБВ.

6. Визнач і запиши тип тексту за його початком.

а) Оленка намалювала на картині берізку. Ось яка вона вийшла...

Це текст _____

б) Оленка намалювала на картині берізку. Вона це зробила таким чином...

Це текст _____

в) Оленка намалювала на картині берізку. Чому саме її?

Це текст _____

7. Збери текст. Пронумеруй абзаци. Склади план. Добери до нього заголовок.

_____

( ) Рибалки випустили його в море. Дельфінятко щасливо запищало, вдарило хвостом і попливло.

( ) Маленьке дельфінятко заплуталося в капронових сітях.

( ) Двадцять дельфінів висунули з води свої носи й радісно засвистіли. Так вони дякували людям.

( ) Тваринку звільнили з полону. Маля важко дихало і довго лежало на дні баркаса. Коли його торкнули рукою, воно забилося і тихенько заплакало.

(За А. Максєвим)

План

_____

_____

_____

_____

_____

_____

УРОК 17. РЕЧЕННЯ. ВИДИ РЕЧЕНЬ ЗА МЕТОЮ ВИСЛОВЛЮВАННЯ

1. Переклади і запиши слова українською мовою.

Летом, осенью, зимой, весной, каждый день, каждую неделю, каждое утро, каждый год.

– Склади речення з одним із записаних слів (усно).

2. Виразно, в особах, прочитай вірш Т. Коломієць. Зверни увагу на розділові знаки в кінці кожного речення. Поясни, чому саме такі розділові знаки там стоять.

– Чом, вітриську, розходився, хазяйнуєш у саду?

– Це я в місті заблудився і дороги не знайду.

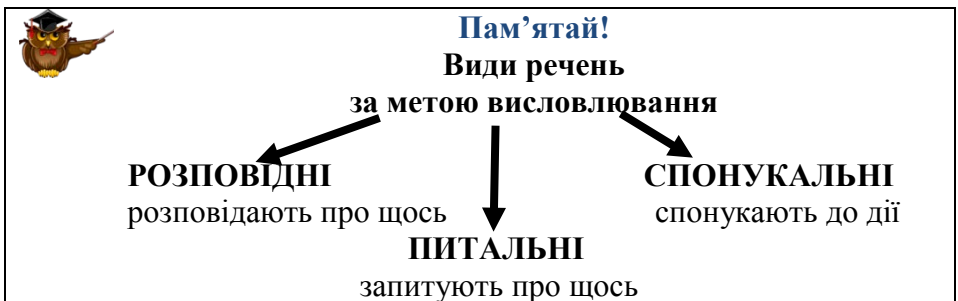
– А навіщо трусив сливи у некошену траву?!

– Бо удався нелінивим, без роботи не живу.

– Ой вітриську, робиш шкоду! Угамуйся, хоч на мить!

Краще геть іди з городу, в чистім полі будеш жить.

3. Спиши речення. У кінці речення постав потрібний розділовий знак. Визнач вид речення за метою висловлювання.

Довго висить у небі красуня, милуючи зір( ) А потім поступово починає бліднути ( ) зникає( ) «Куди ж вона поділася( ) Де її схованка( )» – думають як старі, так і малеча( ) А справді, де( )

4. Відгадай загадки.

Маленька, менша від мачини,
Ні з ким не стану на борню.
А при читанні, коли треба,
Й людини мову зупиню.
Що ж це таке? (_____)

Він після речення, цитати
Вмостився, схожий на гачок.
Він нас примушує питати,
А сам ні пари з уст – мовчок!
Що це таке? (_____)

Що за знак – стрункий, мов
спис,
Він над крапкою завис,
Спонука до оклику.
Хто ж бо він? (_____)

5. А чи можна із розповідного речення утворити питальне або спонукальне? Чи навпаки? Утвори одне і те ж речення так, щоб були різні види речень.

Словничок

розповідне – повествовательное

питальне – вопросительное

спонукальне – побудительное

угамуйся – успокойся

мета висловлювання – цель высказывания

схованка – тайник

УРОК 18. РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В КІНЦІ РЕЧЕНЬ. ЗВЕРТАННЯ В РЕЧЕННЯХ. КОМА ПРИ ЗВЕРТАННІ

1. Каліграфічна хвилинка.

Ви ив во од ди ит ти виводити _____

Виводити на чисту воду _____

Виводити в люди _____

– Поясни фразеологізми. Склади речення.

2. Визнач вид речення за метою висловлювання.

Праця людину годує. _____

Діти, не переходьте вулицю на червоне світло!

Про що розмовляє берізка з берізкою рано в гайку?

Пам'ятай!

Звертання – слово чи група слів, що називають того, до кого звернена мова.

Розділові знаки при звертанні:

..., ЗВ, ...(!?) – в середині речення;

ЗВ, ...(!?) – на початку речення;

..., ЗВ.(!?) – в кінці речення.

3. Випиши із прочитаних речень звертання.

Розцвітай же, слово, і в родині, і у школі, й на заводі, і у полі пречудесно, пречудово – розцвітай же, слово!

(П. Тичина)

Не хилися, явороньку, ще ж ти зелененький, не журися, козаченьку, ще ж ти молоденький.

(З фольклору)

Вироста́й, дитино, й Пам'ята́й! Батьківщина – то найкращий край!

(Д. Павличко)

Не летіть в чужину, журавлі, повертайтеся, рідні, додому.

(О. Пугай)

---

4. Знайди речення, в якому при звертанні пропущено розділовий знак.

А. Тихі, ніжні зорі спадали з неба.

Б. Гарно того вчити, хто хоче все знати.

В. Червоніє сосна, ніби кована мідь.

Г. Учися пробачати юний друже якою б кривда не була.

5. Добери звертання.

_____ повій над землею.

_____ вчіть рідну мову!

_____ ти вивчив домашнє завдання?

_____ захищайте рідну землю!

_____! Ви нагородили переможців олімпіад?

_____ ти провідала бабусю?

Словничок

знак оклику – восклицательный знак

крапка – точка

знак питання – вопросительный знак

кома – запятая

окличне речення – восклицательное предложение

неокличне речення – невосклицательное предложение

звертання – обращение

захоплюватися – восхищаться

хвилюватися – волноваться

звертатися – обращаться

явір – явор

ЦІКАВЕ ЧИТАННЯ

УРОК 1. КОЛИСКОВІ ПІСНІ «ОЙ ХОДИТЬ СОН КОЛО ВІКОН», «КОТИКУ СІРЕНЬКИЙ...»

1. Мовленнєва розминка. Прочитай з потрібною швидкістю колисанку, правильно вимовляючи слова.

Баю-баю-баю!
Дровець нарубаю
І в печі натоплю.
Буде тепло в хаті,
Буде дитя спати.
А-а-а! А-а-а!

Пам'ятай!

Коліскові пісні – ліричні пісенні твори, які виконуються матір'ю (рідним батьком чи іншими членами родини) над колискою дитини для того, щоб її приспати.

2. З'єднай і прочитай прислів'я. Поясни його зміст.

теп го ва лід мер є

Від ло сло і роз за

3. Підбери і запиши якомога більше слів, що виникає від асоціації з колисковими піснями.

Словничок

колискова – колыбельная

потішати – потешать, радовать

лагідний – мягкий, добросердечный

марніти – чахнуть, увядать

воркотати – ворковать

дрімота – дремота

хворіти – болеть

наспів – напев

УРОК 2. ДИТЯЧІ ІГРИ, ЗАБАВИ

1. Мовленнєва розминка.

Хочеш бути красивим – грайся!
 Хочеш бути щасливим – грайся!
 Хочеш бути здоровим – грайся!

Чистомовка

Ець-ець-ець – подув сильний вітерець.
 Аї-аї-аї – облітає листя в гаї.
 Го-го-го – ми збирасмо його.
 Ас-ас-ас – принесемо його в клас.

2. Фонетична зарядка

Гра «Зроби, як...».

Плаче дитина?

Як сміється?

Як мама заколисує дитинку?

Пам'ятай!

Через гру і забави маленька людина входила у життя. Через них вона дорослішала, набувала практичного досвіду. У численних народних іграх українських дітлахів відобразилося все: історія народу, його світогляд, традиції та деталі побуту.

Словничок

потішки – потешки

підмурки – жмурки

віршики – стишки

лічилки – считалки

дійові особи – действующие лица

3. Прочитай без помилок.

**ОТОТУШКИ-
ТУТУШКИ**

Ототушки-тутушки!

На котика потягушки,

А на Василька растушки.

Ой, тошки, тотошки!

ЛАДІ-ЛАДУСІ

— Ладі-ладусі! А де були?

— В бабусі.

— А що їли?

— Кашку.

— А що пили?

Щоб підрости трошки.

— Бражку!

— А що на закуску?

— Хліб та капустку.

— Гай, гай на бабину хату

Калачі їсти!

ПОТЯГУСІ, ПОТЯГУСІ

Потягусі, потягусі,
На Галю ростусі.
Щоб Галочка росла,
Росла-виростала,

Щоб Галочка своїй мамці
Скоріш в поміч стала.
У поміч стала,
Діток колихала
Й хату доглядала.

Пам'ятай!

Забавлянки – це коротенькі пісеньки, які чули дітки від своїх мам чи бабусь і, напевно, ставши дорослими, пам'ятають і люблять їх.

4. Прочитай та визнач, де вірш, а де лічилка.

Діти, діти, дівтора,
Всі виходьте із двора.
Хто не заховався,
Той кричить «ура»!

Хомка, хомка, хом'ячок,
Посмугований бочок.
В хомки гарна звичка є –
хомка рано встає.

5. Вивчи лічилку напам'ять.

В полі – маки, в небі – граки.
Завелися в річці раки.
Стали раки воду пити –
Виходи, тобі водити.

Пам'ятай!

Лічилка – невеликий віршований твір, звичайно дитячий, яким визначається роль і місце кожного у колективній грі.

УРОК 3. СКОРОМОВКИ. ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКИ, ЗАГАДКИ

1. Прочитай чистомовку.

Лі-лі-лі – відлетіли журавлі.
 Ли-ли-ли – дні осіннії прийшли.
 Ла-ла-ла – майже листячка нема.
 Ли-ли-ли – будем ждати холоди.

2. Гра «Яка пора року?». Прочитай правильно і дай відповідь.

Сноце ечеп, лапи цветі, жоти достигає

_____

інСг ан опялх, діл ан ічкахр, ховіла єугля

_____

Та __ сні __, квіт __ лу __, день при __ ває

_____

Голі поля, мокне земля, дощ поливає, листя облітає.

3. Прочитай скоромовки.

****

На болоті журавель
 Цілий день збирав
 щавель.
 Назбирав собі на борщ,
 Та якраз вперіщив дощ.

****

Має втіху солов'їха:
 Солов'ята всі у тата.
 Всі співучі, голосисті,
 Всі із хистом, всі артисти.

****

Тигрєнятко з тигром-татом
 Тренувалися стрибати.

Пам'ятай!

Скоромовка – жартівливі вислови, складені із важких для вимови слів.

Скоромовки треба читати швидко, водночас звертаючи увагу на правильну вимову слів.

4. Читай зверху вниз, зліва направо, знаходь зашифроване слово.

В	О	З	Х	О
Е	З	А	И	Л
С	Е	Г	Ж	Е
Н	Р	А	Ц	А
Ч	О	Д	К	А

Пам'ятай!

Загадка – це цікава задача. Вона має форму питального, або розповідного речення, в якому слова часто римуються. У загадках називається не сам предмет, а подібний до нього за істотними ознаками.

5. Відгадай загадки.

Сидів він на віконечку
Як маленьке сонечко.

Маленький зріст, довгий хвіст,
Сіренька шубка, гостренькі
зубки.

Від діда з бабою утік,
Побіг у ліс і раптом
зник.

Словничок

скоромовка – скороговорка
прислів'я – пословица
приказка – поговорка
кмітливий – смышлёный

змагатися – соревноваться
улесливий – льстивый
допитливий – любознательный
влучний вислів – меткое
высказывание

6. Гра «Перекладачі». Переставивши букви, прочитай слова.

сліприв'я
гадказа

казприка

роскокамов

---

7. Запиши прислів'я, вставляючи пропущені букви.

В..е п..к..н..ш, а т..т.. і м..м.. – ні. _____

_____

Д..т..н.. б..л..ч.., а м..т..р пл..ч... _____

_____

Пам'ятай!

Прислів'я і приказки – короткі влучні вислови, що часто містять римовані слова.

8. Читання прислів'я.

Прислів'я та приказки про взаємини між людьми, дружбу і товаришування

- Один дуб у полі – не ліс.
- Двоє третього не чекають, а четвертого не питають.
- Семеро воює, а один горює.

Прислів'я та приказки про мову

- Хто мови своєї цурається, хай сам себе стидається.
- Птицю пізнати по пірю, а людину по мові.
- Рідна мова – не полова: її за вітром не розвієш.
- Будь господарем своєму слову.

9. Склади порівняльні загадки.

Жовта, як _____ Літає, як _____

Пухнаста, як _____ Гарний, як _____

Голодний, як _____ Хитрий, як _____

УРОК 4. «КОЛОСОК» (УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА)

1. Мовна розминка. Прочитай уважно і відгадай назву казки.

Півник випік у печі
Пиріжки та калачі.
Мишенят не пригощав,
бо жоден з них не помагав!

2. Розстав слова за змістом казки у потрібному порядку.

Замісив, намолотив, борошно, частувати, стривайте,
пропищали, прокидався, підмітав, приніс, спеклися.

3. Дай відповіді на питання.

- Чому півник має ім'я Голосисте Горлечко?
- Чому мишенята зуться Круть і Верть?
- Як автор ставиться до мишенят?

4. Визначення головної думки. Яке прислів'я виражає головну думку казки?

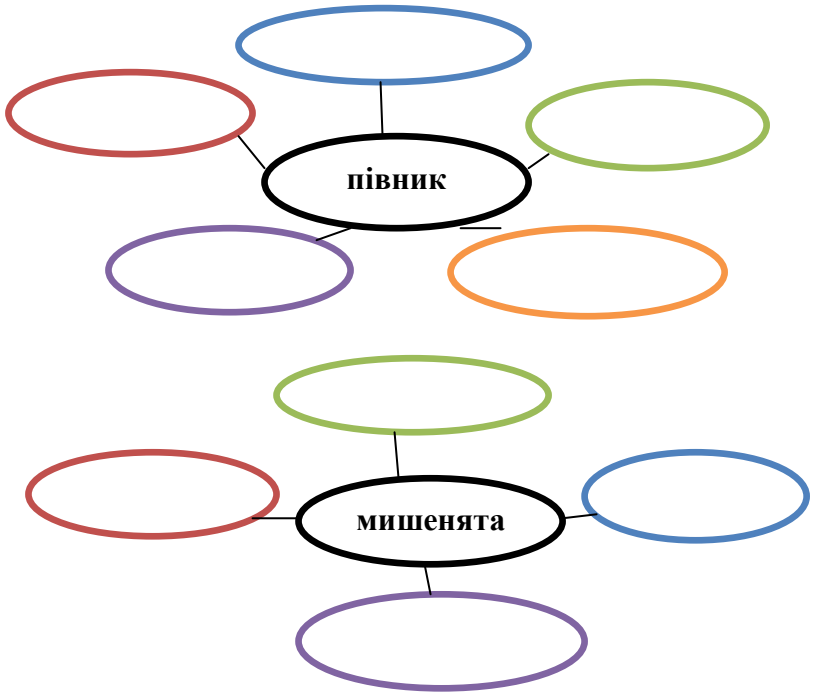
Від праці не будеш гладкий, від лежання не будеш ситий.
Хто доброї ради не слухає, тому тяжко допомогти.
Їж, що дають, а роби, що кажуть.
Хто рано встає, тому Бог дає, хто пізно робить, той сам собі шкодить.
Лінивому завжди свято.
На чужу роботу дивитися – ситому не бути.

Словничок

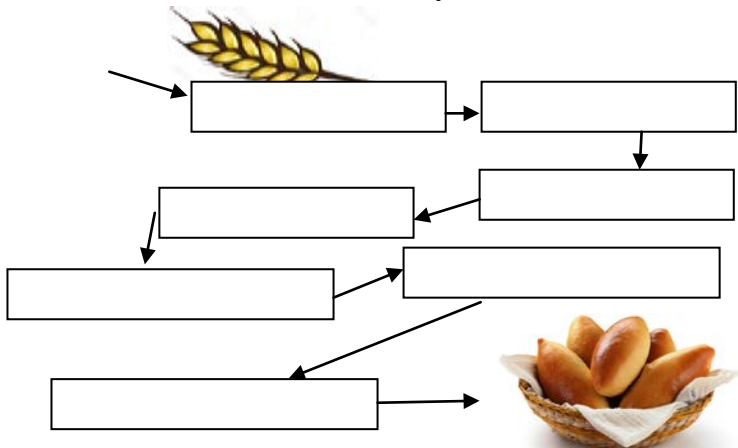
гарзд – ладно, хорошо
млин – мельница
борошно – мука

поstrивати – подождать
гукати – окликать
частувати – угощать

5. Додай слова, які характеризують героїв казки «Колосок».

6. Щоб спекти пиріжки, потрібно добре потрудитись. Запиши, яку роботу виконав півень. Розкажи казку за планом.

УРОК 5. «ПРИТЧА ПРО ДІЖКУ» (З МОЛДАВСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ)

1. Прочитай виразно притчу.

Притча про діжку

Прийшов старому батькові час помирати, покликав він своїх п'ятьох синів і каже:

– Діти мої, закінчився мій земний путь. Іду я від вас. Але перед тим, як стулити очі назавсім, розповім вам одну притчу. Послухайте її уважно, і потім розповісте мені, про що в ній говориться.

Сини нагостили вуха, а старий оглянув їх і почав:

– Виріс в одному лісі великий-превеликий дуб. З його могутніх гілок восени дощем падали жолуді. Глибоко в землю увійшов він корінням, і ніяка буря нічого не могла йому вдіяти. Але одного разу до лісу прийшов лісоруб. Зміряв поглядом дуба, засукав рукава, розмахнувся сокирою і почав його

рубати. Надвечір звалив він могутнє дерево на землю. Гілки обрубав, а стовбур відвіз до себе і розпиляв на рівні дошки. Заїхав до нього бондар, поскладав дошки на воза і повіз до своєї майстерні. Там він нарізав з них дощечок тонкіших, зробив обручі, днища і змайстрував велику діжку. Кожної осені він наповнював цю діжку сяючим молодим вином і продавав його селянам, коли ті святкували весілля, дні народження або збиралися на поминки. Так справа і йшла, доки діжка була міцною. Але от один з обручів лопнув, дошки розійшлися – і вино витекло. Діжка почала розсихатися, а поки бондар збирався поставити нового обруча, і зовсім розсипалась. Дошки і днища хазяйка спалила в печі, а обручі забрали собі діти і почали катати їх вулицями. Розтлумачте мені цю притчу!

Задумались п'ятеро братів, але ніхто з них не міг розтлумачити батькову притчу. Тоді батько похитав головою і мовив:

– Молоді ви ще, тому і не здогадуєтесь. Вимушений буду пояснити вам, про що говориться в цій притчі. Ліс, в якому ростуть великі дерева, – це наша рідна земля. Деревя в цьому лісі все вище і вище підіймаються. Діжка – сім'я, дошки – це ми, обручі – злагода, а вино – радість і добре життя. Поки в сім'ї є злагода – і життя добре. Хаті, в якій немає ладу, краще згоріти. Бережіть обручі, діти мої!

Старший син вклонився, поцілував батькову руку і мовив:

– Дякую, тату, за мудру пораду. Ми не забудемо її, поки живі.

– **Дай відповіді на питання.**

– Скільки дітей було у старого батька?

– Яке дерево росло в лісі?

– Чим став рубати його лісоруб?

– Що змайстрував із дощечок бондар?

– Що спалила хазяйка в печі?

– Яку пораду дав синам батько?

Словничок

діжка – бочка

сокира – топор

весілля – свадьба

бондар – человек, который делает бочки, бондарь

розтлумачити – растолковать

вимушений – вынужденный

майстерня – мастерская

злагода – согласие

УРОК 6. ОСІНЬ ТАКА МИЛА.

І. ПРОКОПЕНКО «ЯК БЕРІЗКА ЛИСТЯ РОЗДАРУВАЛА»

1. Визнач із поданих речень, де загадка, а де прислів'я. Доведи свою думку.

Весна багата на квіти, а хліба в осені позичає.

Що йде після літа?

Восени й горобець багатий.

2. Дай відповіді на запитання до вірша «Осінь така мила»

П. Тичини.

– Якою поет зобразив осінь?

– Чи любить поет осінь?

– Які добрі й пестливі слова вживає автор?

– Який настрій викликає вірш?

Павло Тичина

3. Назви ознаки осені, які художник зобразив на картині.

Словничок

літературна казка – литературная сказка

образний вислів – образное выражение

кулька – шарик

муравлик – муравейчик
мурашник – муравейник
гойдатися – качатся
чепуруха – чистюля

сумувати – унывать, грустить
зітхати – вздыхать
журитися – огорчатся,
горевать, беспокоиться

4. Робота з текстом «Як берізка листя роздарувала».

Тест

1. Що позолотила осінь?
а) берізку; б) осику.
2. Що подарували Муравлику?
а) червоний листочок; б) жовтий листочок.
3. Хто захотів золоту пір'їну?
а) Підберезник; б) Їжак.
4. До чого взяла листочки ялинка-чепуруха?
а) до сукні; б) до хустини.
5. Хто заспокоїв Берізку?
а) ялинка; б) вітер.
6. Яку пору року з нетерпінням жде Берізка?
а) осінь; б) весну.

Відповіді _____

5. Придумай заголовки до казки «Як Берізка листя роздарувала».

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

УРОК 7. «СОНЦЕВИК-ЧАРІВНИК І ХОЛОДНИЙ ВІТЕР» (ЗА Г. ДЕМЧЕНКО)

1. Мовна розминка.

Гном в гаю гуляв годину,
Назбирав грибів корзину.
Йшла Ганнуся в гастроном,
Крокував назустріч гном.
Із грибами ніс корзину,
Дав Ганнусі половину.

2. Відгадування загадок.

У школах дзвоник продзвенів,
Школярів дім знань зустрів.
В лісі вирости грибочки,
У опеньках всі пеньочки...

Чарівник прийшов у ліс,
Фарби, пензлика приніс.
У діброві та садочку
стали жовтими листочки.

Краплі з неба,
Дахів, стріх,
Дощ холодний,
Перший сніг,
Почорнів без листя сад.
Що за місяць?

Словничок

чарівник – волшебник

дбати – заботиться

звідкись – откуда-то

павутиння – паутина

скривдити – обидеть

завітати – посетить, заглянуть

реготати – хохотать

поводитися – обращаться, поступать

3. Дай відповіді на запитання до оповідання Г. Демченко «Сонцевик-чарівник і холодний вітер».

- Яку роботу виконували люди?
- Куди скликав Сонцевик-Чарівник усіх людей?
- Зачитай, чим багата осінь.

- За що авторка прославляє роботящі руки та рідну землю?
- Знайди у тексті назви осінніх квітів.
- Кого боронив Сонцевик-Чарівник?
- Куди полетів Холодний Вітер?
- Як поведився Мороз-Морозище?
- Що зробив Холодний Вітер?
- Куди подівся Сонцевик-Чарівник?

4. Поверни пропущені слова у речення.

А Сонцевик-Чарівник скликає _____ на _____ свято врожаю. Одягнув Сонцевик-Чарівник _____ з _____ листя – став _____ проти Вітру Холодного. Останні _____ в _____ край відлітають – не дам їх _____. Як кожен гість, _____ поведився _____. Далекі він _____, аж у той край, де _____ живуть.

5. Вибіркове читання оповідання за підручником.

– Знайди у тексті слова з м'яким знаком.

_____

– Знайди слова, які не можна переносити з рядка на рядок.

_____

– Знайди слова з літерою Є.

_____

– Знайди у тексті слова з трьох складів.

_____

– Знайди у тексті слова, що означають кольори.

_____

– Знайди і прочитай питальні речення.

– Знайди і прочитай окличні речення.

УРОК 8. ПТАХИ-СИМВОЛИ. ЛЕЛЕКА. СОЛОВЕЙКО. ЖАЙВОРОНОК

1. Мовленнєва розминка.

Чистомовки

Ець – ець – ець – сіренький горобець.
Ель – ель – ель – довгоногий журавель.
Уля – уля – уля – кує в гаю зозуля.
Ка – ка – ка – маленька ластівка.
Ел – ел – ел – хижий птах орел.
Иця – иця – иця – зимує в нас синиця.
Ей – ей – ей – співучий соловей.

2. Прочитай текст.

Лелека – символ любові до батька-матері, котрі благословили тебе на світ, а тому це – й символ сімейного благополуччя, любові до рідної землі, Батьківщини. Щасливий той двір, де є гніздо лелеки, бо він – птаха священна, за розорення його гнізда – кара вогнем. А ще лелека приносить до оселі немовлят...

І щасливе те село, яке має хоча б одне лелече гніздо – його обходять стороною чорні хмари та злі буреломи. Святий обов'язок лелеки – знищувати різних гадів, себто гадюк, жаб. Своїм прильотом в рідні краї провіщає весну...

Якщо ж лелека несподівано залишає гніздо в дворі й не повертається до нього, то двір і дім цей згодом спорожніють...

Окрім цього, лелека є символом вогню і сонячного світла: він завжди прилітає з наближенням бурі або грози. Лелека довіряє людям, на господарстві яких проживає, тому може спокійно розгулювати по двору навіть у їхній присутності. Вважають, коли дівчина вперше весною побачить лелеку високо в небі, то цього року обов'язково вийде заміж, а якщо вже в гнізді – то ще рік залишиться в батьківському домі...

Соловейко – свята і вільна Божа пташка, співець добра і кохання, символ весни і волі, високого натхнення і неперевершеного таланту. Виконати свою роботу так, як виконує свою соловейко, не здатен жоден інший птах: соловейко – найдосконаліший співочий талант пташиного світу. Навіть люди рівняються на нього, тому і кажуть про талановитого співака: «Співає, як соловейко!». Його спів настільки високий і чистий, що людина, слухаючи соловейка, підноситься духом, очищується душевно і втішається чуттями.

Він – передвісник справжньої весни в лісах та гаях, але тільки тоді розпочинає оспівувати весну, коли нап’ється води з березового листа, і співає доти, поки не перецвітуть сади. Обсипається цвіт – поступово стихає солов’їний спів.

Здавна соловейко вважався улюбленим птахом богині Лелі: як вона леліяла своєю увагою та покровительством молодих дівчат, так і він леліє своїм співом весну, людську душу і навіть кожне деревце, з якого можна почути його витьохкування.

Має соловейко і свою магію: якщо співає він у пізню пору літа, треба готуватись до великої біди...

Цього співучого птаха настільки люблять всі, що назва «соловей» поступилася лагідному слову «соловейко»!

Жайворонок – символ єдності Землі й Неба; він – співець хліборобського поля і небесної блакиті, бо своїм співом возвеличує хліборобську ниву до небес, а небесну блакить опускає до хліборобського лану...

Він – чиста «Божа птаха», яка приносить весну на поле, бо першим з польових птахів повертається з вирію. Поле, над яким співає жайворонок, в належний час обігріється теплим Сонцем і

зроситься благодатними дощами. Вважається, що з прильотом жайворонка треба розпочинати оранку і сівбу. Кажуть, коли

жайворонок співає високо в небі, то він молиться Богу, а як замовкає, то летить до Господа на сповідь...

3. Обведи червоним олівцем диких птахів, а зеленим – свійських.

4. Відгадай ребуси.

К
В

Словничок

благополуччя – благополучие

сповідь – исповедь

лан – поле, нива

сівба – посев

несподівано – неожиданно

натхнення – вдохновение

згодом – со временем

кохання – любовь

оранка – вспашка, пахота

жоден – никакой

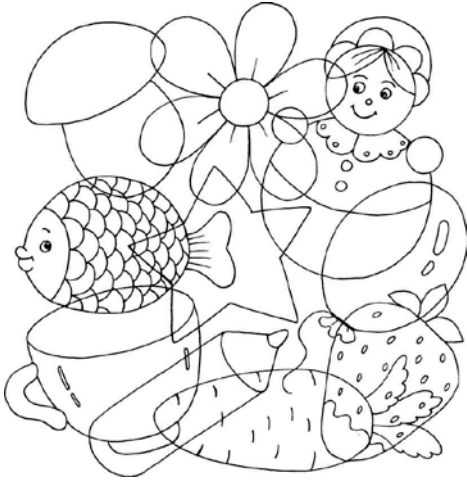
знищити – уничтожить

спорожніти – опустеть

УРОК 9. ПОВТОРЕННЯ

1. Запиши назви того, що бачиш на малюнку.

---

2. Прочитай текст, вставляючи слова замість малюнків.

Казка про лінивий велосипед

В одного жив . Він був кольору.
 був дуже лінивий. Він стояв біля і нічого не
 робив. Коли хотів , велосипед говорив, що в
 нього висока . То не крутяться , то не слухається
, то болять педалі.

І став хлопчик ходити пішки. Він ходив у , на
, грав із друзями у . А потім розказував ,

де був, що бачив. Тоді подумав: «Який цікавий світ!» і попросив вибачення. Велосипед став хлопчика в , , у . Хлопчик і велосипед стали справжніми друзями.

– Спробуй скласти самостійно питання до тексту і задай його сусіду по парті.

3. Склади розповідь за малюнками.

4. Поясни значення.

Кидає словом, як теля хвостом.
 Говорить слова, як сокирою відрубусь.
 Влетіло, як коту за сметану.
 Спритна, як муха в сметані.
 Говорить, мов свиня хрюкає.
 Добирає собі місця, як курка на гнізді.

УРОК 10. «ГАЛОЧКА» (ЗА О. ІВАНЕНКО)

1. Прочитай скоромовку Г. Бойка.

Дівчинка Люба усім людям люба,
тому що Любі всі люди любі.

2. Бесіда за змістом 1-4 частини і вибіркове читання оповідання.

- Як готували батьки Галочку до школи?
  - Які речі їй придбали?
  - Чи можеш сказати, від чого дівчинка найбільше зраділа?
  - Якою постає у твоїй уяві Галочка?
  - Як зустріли дівчинку у школі?
  - Із ким вона познайомилася?
  - Що пообіцяла Галочка мамі? Прочитай ці рядки.
  - Що побажав директор школи першокласникам?
- Прочитай.
- Із ким подружилася дівчинка?
  - Що їй дуже сподобалося?
  - Що її засмутило?

3. Добери заголовки до кожної частини за оповіданням «Галочка» (за О. Іваненко).

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

4. Бесіда за змістом 5-7 частини і вибіркове читання оповідання.

- Яку пісню розучували діти?
- Як її виконував учитель?
- Чого навчилася Галочка на цього уроці?
- Куди ще потрапила дівчинка?
- Що її найбільше вразило?
- Чого вона злякалася?

- Хто допоміг Галочці? Як саме?
- Що сподобалося дівчинці на уроці малювання?
- Чого вона вже навчилася?
- Чому занепокоїлася мама?
- Чому всі сміялися з Галочки?

5. Добери заголовки до кожної частини за оповіданням «Галочка» (за О. Іваненко).

5. _____
6. _____
7. _____

Тест за оповіданням «Галочка» (за О. Іваненко)

1). В який клас пішла Галочка?

- а) в третій; б) в перший; в) в четвертий; г) в другий.

2). Як готували батьки Галочку до школи, які речі їй придбали?

_____

_____

3). Кого першого зустріла на порозі школи Галочка?

- а) однокласників; в) вчительку Олену Пилипівну;
б) директора; г) друзів

4). З ким познайомилася Галя?

- а) з усіма дітьми; б) ні з ким; в) з Галочкою, Тимом, Нелею

5). Коли Галочка заблукала?

- а) після першого уроку; б) після перерви; в) в кінці дня.

6). Запиши, на яких уроках побувала Галочка.

_____

_____

7). Хто відвів дівчинку до її класу?

- а) дівчинка з косою (старшокласниця); в) сама прийшла.
б) директор;

Словничок

трапитися – случитися

сперечатися – спорить

окуляри – очки

кумедний – смешной

наплутати – напутать

велетень – великан

ворушитися – шевелиться

надзвичайний – чрезвычайный

зняжковіти – смутиться

навмисно – умышленно

гаразд – ладно   куток – угол

незадоволено – недовольно

збагнути – понять

метелик – бабочка

УРОК 11. О. МОТОРНИЙ «МУДРІ ПОРАДНИКИ». ЯКІВ ЩОГОЛІВ «ВЧИТЬСЯ, ДІТИ»

1. Склади подані склади у слова, а слова – в речення. Запиши.

При, най, я, кра, га, щий, тель, кни.

---

2. Відгадай загадку.

Бачити – не бачить,

Чути – не чує.

Мовчки говорить,

Добре мудрує. _____

3. Бесіда за змістом оповідання О. Моторного «Мудрі порадики».

– Чому дивувалися сусіди?

– Звідки чоловік про все знав?

– Хто його всьому навчив?

– Яким був чоловік?

Словничок

дивуватися – удивляться

радитися – консультуватися

гомін – шум

4. Робота над прислів'ям.

Од, на, кни, га, ти, ся, ці, лю, дей, нав, чає.

5. Бесіда за змістом вірша Якова Щоголіва «Вчіться, діти».

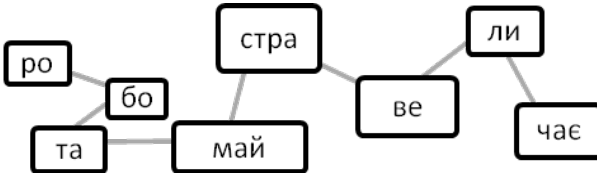

- До чого закликає автор?
- Як ти гадаєш: чи можна вважати, що цей заклик стосується всіх дітей, і тебе також?
- Яка головна думка вірша?

УРОК 12. М. СТЕЛЬМАХ «МІЙ ДІДУСЬ». «БАТЬКІВСЬКІ ПОРАДИ»

1. Робота із прислів'ям.

2. Бесіда за змістом оповідання М. Стельмаха «Мій дідусь».

- Як ти гадаєш, коли відбуваються події в оповіданні?
- Як звали дідуса? Що він умів робити?
- Який подарунок зробив дідусь онукові?
- Чому онук так зрадив подарункові?
- Яким був вітряк? Прочитай його опис. –
- Чи сподобався вітряк онукові?
- Яким був дідусь? Охарактеризуй його.
- Як можна назвати його руки?
- Знайди у тексті слова, які є приказкою.
- Як ти гадаєш: чи любить онук свого дідуса?

3. Читання вірша В. Багірової «Мій дідусь».

Дідусеньку мій любий,
 Мій любий голубочку,
 Давайте я вам гудзика
 Пришию до сорочки.
 А хочете, я казочку
 Вам гарну розповім
 Чи пісню заспіваю
 Про ліс прифронтвий?
 Аби лиш ваші рани
 Не турбували вас –
 Ви ж командир,
 дідусенько,
 Віддайте їм наказ!

- Які почуття до дідуся висловлено у вірші?
- Як піклується онук про дідуся?
- Ким був колись дідусь?

Словничок

майстровий люд – мастеровые	дашок – крыша
січкаря – соломорезка	злагодити – сделать
крупорушка – крупомолка	вітряк – ветряная мельница

4. Робота над текстом «Батьківські поради».

- Які саме поради дав батько синові? Прочитай їх.
- Із якою метою він це зробив?
- Чи можна назвати його поради мудрими?
- У чому полягає їхня мудрість?

– Запиши одну з порад своїх батьків.

УРОК 13. О. КОПИЛЕНКО «ПЕРНАТІ ГОСТІ»

1. Прочитай скоромовку.

Синичка, синичка – горобцю сестричка,
Шпаку пасербиця, ні на кого не сердиться.

2. Робота за малюнком.

– Назви птахів на малюнку.

– Які птахи зимують у нас?

3. Робота над текстом О. Копиленка «Пернаті гості».

- Чому автор говорить, що птахи не журяться? Як він доводить цю думку?
- Про яких птахів розповідається?
- Що ти дізнався про снігурів? Із яких рядків тексту?
- Як називають люди цих птахів? Чому?
- Чим живляться птахи взимку?
- Як люди допомагають їм?
- Чи доводилося тобі підгодовувати птахів взимку? Як ти це робиш?

1. Читання тексту.

Цвіркун

Ріс собі хлопчик. І дуже люди того хлопця любили, бо умів він співати, як ніхто на світі. Вечорами, після денної роботи, коли можна було трохи спочити, сходилися старі й малі послухати пісню. Кожен, хто чув хоч раз той спів, ніби набирав у груди сили й наснаги, ніби пив живу воду з цілющого джерела. Співав хлопець про сонце, про квіти-трави, про землю. І кожна його пісня славила рідний край. Ті пісні хлопчина складав сам. А коли в нього питали, як це йому вдається, відповідав, що все те – від квітів, дерев, води, птахів та звірів.

Якось прийшло в цей край лихо. Про співучого хлопчика почули злі вороги й вирішили викрасти його. Темної ночі, коли він наслухав пісню місячного сяйва, щоби потім переспівати його людям, схопили вони його й понесли в свої землі. Володар тої країни хотів мати співучого раба. Та хлопець йому не співав. Просили його – мовчав, били – мовчав. Тільки одного разу, змучений вкрай, завів тужну-тужну пісню. Від тої пісні німіли люди, а каміння плакало. Була вона про розлуку з рідною стороною.

Злий володар наказав відвезти хлопчика в його землю і, якщо він там співатиме, убити. Тільки-но ступив хлопчик на рідну землю, одразу в нього вирвалася пісня.

Котрийсь із ворогів замахнувся шаблюкою, щоб виконати наказ володаря, але шабля свиснула в повітрі, а хлопця не стало. Лише в зеленій траві застрибало маленьке чорненьке створіння. І задерикувато заспівало.

Відтоді й повелися на нашій землі веселі цвіркуни, їхні пісні славлять рідну землю, звеселяють смутних. А хто понад усе любить батьківщину, той чує в пісні маленького цвіркуна слова про красу нашої землі.

Словничок

цвіркун – сверчок

сяйво – сияние

наснага – воодушевление

володар – властелин

Тестові завдання

1. За що любили люди хлопчика?

- а) За те, що він умів співати;
- б) за те, що він гарно грав на сопілці;
- в) за те, що він був дуже красивим.

2. Про що співав хлопчик?

- а) Про сонце, квіти, землю;
- б) про далекі незвідані краї;
- в) про непереможних лицарів.

3. Хто складав пісні для хлопчика?

- а) Його матуся;
- б) його бабуся;
- в) він сам.

4. Що трапилося із хлопчиком?

- а) Він захворів;
- б) його викрали злі вороги;
- в) він втратив голос.

5. Що вирішив зробити з хлопчиком злий володар?

- а) Відпустити його;
- б) силою примусити співати;
- в) відвезти додому і, якщо він там співатиме, убити.

6. На кого перетворився хлопчик?

- а) На веселого цвіркуна;
- б) на сірого зайчика;
- в) на маленького горобчика.

Відповіді _____

УРОК 14. А. СПОРИШ «ЗИМА». М. ШУДА «ПРОРАХУВАЛИСЬ»

1. Мовна розминка. Відгадай загадку.

Холодна, біла,
Ліс оголила,

Скувала річку,

Струмок спинила. _____

2. Читання вірша А. Спорих «Зима».

Зима

Тільки вийшла на поріг,
Густо сипле перший сніг.
Заміта усі стежини.
Яка ж радість для дитини!

Завтра вранці повиходять,
Санки й лижі повиносять.
Нумо з гірки навпростець!
Аж злякався горобець!

Скільки сміху навкруги
Від малої дітвори
Бо ж недовго перший сніг,
Випав – і водою стік.

3. Читання оповідання М. Шуди «Прорахувались».

Нині у нашому краї зима дійсно, як сніг на голову, звалилась. В інші роки, бувало, у січні фіалки у лісі збирав.

А тут у середині листопада сипонув сніжок на мокру землю, потім підморозило. За народним повір'ям такий сніг лежати не повинен, а він собі лежить і все.

Не лише нас, людей, зима несподівано застала. Схоже, й деякі птахи сплехували. До середини грудня на околиці міста носилась зграйка шпаків, чи то з тих, що відкочували з північніших областей, чи

місцева, яка не зорієнтувалась на своєчасний відліт. Дивно було спостерігати, як вони, голодні, видзьобують ягоди мерзлої горобини й зовсім по-гороб'ячому б'ються на смітниках за їстівні відходи. Знайшовши мою годівничку для синиць, у бійці зруйнували її, видзьобавши й порозкидавши все насіння, а шматочки сала поцупили разом з дротяними гачками для їхньої насадки. На щастя, після чергового снігопаду, у середині грудня, згряя, схоже, полетіла на південь.

З першим снігом по дорозі до урочища Деменчак у посадці знайшов кладові, схожі на комірчини сорокопуда-жулана. Праворуч після посадки – поле люцерни. На квадратному метрі люцерни нарахував до шести норок гризунів зі слідами життя. Запасливий сорокопуд-жулан наколов на колючки терену, акації, шипшини, глоду близько двадцяти землерийок, полівок.

Взагалі-то сорокопуд у нас не зимує і відлітає найпізніше у жовтні. А в холод, буває, і у вересні подається на зимівлю. Біля лісочки зустрів і самого хазяїна запасів. Сидів на гілочці коло дупла, настовбурчившись від холоду. У тій же посадці зустрів його ще кілька разів у грудні. Однак запаси у комірчинах значно

зменшились. При ретельних розшуках знайшов усього лише парочку землерійок на колючках терену і три гнізда сорокопудів, які свідчили, що не один він тут жив.

Перед Новим роком ні сорокопуда, ні слідів його перебування у посадці не знайшов. Якщо не загинув, полетів у теплі краї. Відлітають вони не зграями, поодиночі.

Вважаю, що птахи, як і люди, іноді опиняються у становищі тих, хто прорахувався. Безсніжні придністровські зими, сильна, надійна кормова база, мабуть, не один раз сприяли тому, щоб цей сорокопуд-жулан щасливо перезимовував, не відлітаючи у далеку Африку. А цієї зими прорахувався також, як і та зграйка шпаків. Дай, Боже, цим пернатим, які прорахувались, щасливої дороги. Хочеться вірити, що вони виживуть.

Словничок

несподівано – неожиданно
своєчасно – своєчасно
сприяти – способувати
бійка – драка
гачок – крючок
глід – боярышник

околиця – окраина
смітник – помойка
поцупити – украсть
годівничка – кормушка
ретельно – тщательно

УРОК 15. НАРОДНІ ЗВИЧАЇ ТА ОБРЯДИ. «СВЯТВЕЧІР»

1. Прочитай колядки. Одну з них вивчи напам'ять.

※※※※

Колядниця-коляда,
Місяців йде череда.
Одяглися в кожушки,
Як в вертепі пастушки.
Коляда-колядниця,

※※※※

Коляд, коляд, коляда
У віконце загляда.
У різдвяну світлу нічку
Запали на радість свічку.
Коляду поклич до хати,

Для дітей розрадниця,
Щедра на гостинці
У лляній торбинці.

Щоб Ісуса привітати.
Люди добрі, колядуйте,
Сина Божого шануйте!

2. Прочитай оповідання.

Святвечір

До Святвечора готуються заздалегідь. Основні приготування починаються з самого ранку. Бо ж треба в багатій, але пісній вечері представити найголовніші плоди поля, городу і саду. Ніби відзвітувати Новому рокові про те, чого досягли в минулому році.

То ж в господі печеться, вариться. На столі має бути і хліб, і до хліба, і кутя. І все, як у людей. Господиня готує:

Кутю з маком,
Солону рибу з червоним
раком,
З олією вареники,
Картопляні печеники,
Тертяники, книдлі,
Чорнослив в повидлі,
Капусту, грибочки,
Смачні огірочки,
І підливу с часником,
Хрін з червоним буряком,
Голубці із перцем –
Та все з щирим серцем!
Ще салатів і приправ –
Ось і всі дванадцять страв.

Традиційно в Україні готують три куті: багату – напередодні Різдва, щедру – перед Новим роком (за старим стилем) і голодну – на Водохреще. На Святвечір усі члени родини мають бути вдома, бо ж в народі кажуть, що коли заночуєш в цю ніч поза стінами рідного дому – цілий рік по світу блукатимеш. А втім...

Вечоріє. Батько заносить до хати дідуха, ставить у куток. Син допомагає занести свіжого сіна, щоб розстелити на столі під чистою скатертиною – на добробут.

Мати обходить господарство, намалювавши на дверях хрести, щоб ніяка нечисть не зайшла до обійстя. В господі святково. Пахне пирогами, які мама розкладає на столі перед кожним членом сім'ї. В цей вечір вся сім'я разом. Дружно сідають до столу, коли вже зійшла перша зірка. А на столі, на чільному місці, – кутя із пшениці, приправлена маком, медом, горіхами й усього вдосталь.

Батько ховається від дітей за хоча й пісними, але смачними пирогами – символом щедрості і багатства. Діти ж вдають, що не бачать батька.

- Мамо, а де наш тато?
- А хіба ви мене не бачите, діти?
- Не бачимо, тату.
- Дай, Боже, щоб і на наступний рік ви так мене не бачили.

Після такого діалогу батько запрошує всю родину до куті. На столі стоять тарілки для частування померлих. А під столом, трохи посмакувавши страв з дорослими, вже квокчуть дітлахи – щоб квочки сідали та курчата водились.

Не встигли ще й добре повечеряти, як під вікном уже чути коляду.

Небо і земля, небо і земля

Нині торжествують...

- Перекажи самостійно, як люди готуються до Святвечора.

Словничок

Святвечір – Сочельник

Різдво – Рождество

Водохреща – празник Крещение

УРОК 16. ПОВТОРЕННЯ

1. Мовна розминка.

Ки – ки – ки – грали діти у жмурки.

Ло – ло – ло – дуже весело було.

Ти – ти – ти – треба всіх дітей знайти.

Ду – ду – ду – швидко я дітей знайду.

Ла – ла – ла – радість гра нам принесла.

2. Гра «Морський бій». Розшифруй фразеологізми.

1) А-2, А-5, Б-8, В-1, Д-1, Д-6, В-7, Г-8, Б-10, Д-3, Є-4, Є-6, Ж-2

2) И-5, Е-8, З-9, И-3, Г-5, А-3, Б-3, Г-10, Д-9, Є-8, Ж-7, З-6

3) И-1, Е-1, В-3, Г-2, А-1, И-7, З-8, Ж-9, Б-5, В-6, Г-7, Г-4, Є-10, Е-3, А-8

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
А	І	Д	Г	Р	В	О	Ч	И	К	Ж
Б	В	С	О	Ж	П	Ю	Г	А	Р	И
В	Ч	В	Д	Т	Ж	Л	О	Д	Р	Ї
Г	Ц	В	Р	В	О	С	І	Т	Л	Т
Д	О	Д	П	Л	Л	Б	И	В	І	Л
Е	К	Щ	Д	Ю	Х	М	Щ	О	Ш	П
Є	П	В	Л	А	Л	Р	Ч	С	И	О
Ж	Б	А	Й	Р	Л	И	Т	В	А	Ч
З	Ф	А	Й	П	Ц	А	Ж	Р	Д	С
И	Я	А	Н	О	З	Н	К	З	Ж	М

3. Прочитай загадку. Доповни її словами з довідки і відгадай.

Швидко скрізь цей птах _____,

безліч мошок _____,

За вікном гніздо _____,

тільки в нас він _____.

Довідка: поїдає, буде, літає, не зимує.

4. Відгадай ребуси.

МІ + 100 = _____

Г + 1 + А = _____

С + 3 + БОК = _____

Р + 1 + А = _____

ПЛЮС + О = _____

РУКА + Ч = _____

ПАН + Л = _____

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. МОВА І МОВЛЕННЯ

Урок 1. Усне й писемне мовлення.....	5
Урок 2. Звуки мовлення та їх позначення на письмі буквами.....	7
Урок 3. Алфавіт. Велика буква.....	9
РЗМ МД Аудіювання.....	11
Урок 4. Голосні звуки, позначення їх буквами. Склад. Наголос.....	12
Урок 5. Приголосні звуки, позначення їх буквами.....	13
РЗМ МД Говоріння. Діалог.....	14
Урок 6. Тверді та м'які приголосні звуки. Вживання м'якого знака після букви Ц.....	15
Урок 7. Позначення м'якості приголосних перед О	17
Урок 8. Подовження м'яких приголосних звуків і позначення їх на письмі.....	20
Урок 9. Пом'якшення твердих приголосних перед І	21
РЗМ МД Читання мовчки.....	23
Урок 10. Вживання букв и, і після г, к, х та ж, ч, ш	25
Урок 11. Відсутність м'якого знаку після букв, що позначають тверді приголосні звуки.....	27
Урок 12. Апостроф.....	29
РЗМ МД Усний переказ.....	31
Урок 13. Повторення вивченого. Підготовка до контрольної роботи.....	33
Урок 14. Контрольна робота.....	34
Урок 15. Текст. Тема та головна думка тексту. Типи текстів.....	35
Урок 16. Зв'язок між реченнями тексту. Абзац. План тексту.....	38
Урок 17. Речення. Види речень за метою висловлювання.....	42
Урок 18. Розділові знаки в кінці речень. Звертання в реченнях. Кома при звертанні.....	44

РОЗДІЛ II. ЦІКАВЕ ЧИТАННЯ

Урок 1. Колискові пісні «Ой ходить сон коло вікон», «Котику сіренький...».....	47
Урок 2. Дитячі ігри, забави.....	48
Урок 3. Скоромовки. Прислів'я, приказки, загадки.....	50
Урок 4. «Колосок» (Українська народна казка).....	53
Урок 5. «Притча про діжку». (З молдавського фольклору).....	55
Урок 6. Осінь така мила. І. Прокопенко «Як берізка листя роздарувала».....	57
Урок 7. «Сонцевик-чарівник і холодний вітер» (за Г. Демченко).....	59
Урок 8. Птахи – символи. Лелека. Соловейко. Жайворонок.....	61
Урок 9. Повторення.....	64
Урок 10. «Галочка» (за О. Іваненко).....	66
Урок 11. О. Моторний «Мудрі поради». Яків Щоголів «Вчіться, діти».....	68
Урок 12. М. Стельмах «Мій дідусь». «Батьківські поради».....	69
Урок 13. О. Копиленко. «Пернаті гості».....	71
РЗМ МД Читання вголос	72
Урок 14. А. Спориш «Зима». М. Шуда «Прорахувались».....	74
Урок 15. Народні звичаї та обряди. «Святвечір».....	76
Урок 16. Повторення.....	79